

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 152/03-21

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 5. decembra 2003 v senáte zloženom z predsedu Jána Mazáka a zo sudcov Jána Auxta a Juraja Horvátha prerokoval sťažnosť L. E., bytom K., zastúpeného advokátom JUDr. J. M., K., vo veci porušenia jeho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu Košice II v konaní vedenom pod sp. zn. 28 C 549/02 (pôvodne vedenom pod sp. zn. 20 C 84/95) a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo L. E. na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu Košice II v konaní vedenom pod sp. zn. 28 C 549/02 p o r u š e n é b o l o .

2. Okresnému súdu Košice II v konaní vedenom pod sp. zn. 28 C 549/02 p r i k a z u j e k o n ať bez zbytočných priet'ahov.

3. L. E. priznáva primerané finančné zadost'učinenie v sume 50 000 Sk (slovom Päťdesiat'tisíc slovenských korún), ktoré je Okresný súd Košice II p o v i n n ý L. E. vyplatiť do dvoch mesiacov odo dňa doručenia tohto nálezu.

4. Okresný súd Košice II je p o v i n n ý uhradiť L. E. trovy konania vo výške 8 796 Sk (slovom Osemtisíc sedemstodevät'desiat'sesť slovenských korún) do 15 dní od doručenia tohto nálezu na účet advokáta JUDr. J. M., K.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 15. júla 2003 doručená s'ťažnosť L. E. (ďalej len „s'ťažovateľ“), zastúpeného advokátom JUDr. J. M., ktorou namieta porušenie jeho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných pried'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) postupom Okresného súdu Košice II (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 28 C 549/02 (pôvodne vedenom pod sp. zn. 20 C 84/95).

S'ťažovateľ odôvodňuje svoju s'ťažnosť tým, že od podania žaloby o náhradu mzdy v roku 1995 okresný súd vo veci právoplatne nerozhodol, čím bolo porušené jeho základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných pried'ahov zaručené čl. 48 ods. 2 ústavy, a preto navrhuje, aby ústavný súd rozhodol o namietanom porušení základného práva.

Obidvaja účastníci ústavnému súdu písomne oznámili, že súhlasia, aby bolo upustené od verejného ústneho pojednávania v konaní o prijatej s'ťažnosti.

Predseda okresného súdu vo vyjadrení z 29. septembra 2003 doručenom ústavnému súdu 7. októbra 2003 o. i. uviedol:

«Je pravdou, že žaloba o náhradu mzdy bola podaná na tunajšom súde v januári 1995, avšak tvrdenie sťažovateľa o tom, že súd do dnešného dňa nerozhodol a „len prečísloval spisovú značku konania“, je úplne nepravdivé.

Tunajší súd vo veci rozhodol meritórne už trikrát, a to rozsudkami z 9. októbra 1996, 24. februára 1999 a 18. októbra 2000. I keď prvé dva z uvedených rozsudkov boli Krajským súdom v Košiciach zrušené a vec bola vrátená na ďalšie konanie, neznamená to, že prvostupňový súd bol nečinný a v konaní dochádzalo k prietahom. Práve naopak, okresný súd vo veci konal a rozhodoval za účelom odstránenia právnej neistoty sťažovateľa. Napokon posledný z uvádzaných rozsudkov nadobudol právoplatnosť po jeho potvrdení, resp. čiastočnej zmene rozhodnutím Krajského súdu v Košiciach, čím o časti žalobcom uplatneného nároku bolo v značnej časti uplatňovanej náhrady právoplatne rozhodnuté a stav jeho právnej neistoty v tejto časti definitívne odstránený... .

Dĺžka konania vo veci sp. zn. 28 C 549/02 je spôsobená predovšetkým správaním samotného sťažovateľa, a to neujasnenosťou ním uplatneného nároku po čiastočnom rozhodnutí veci.

Nezanedbateľná je aj skutočnosť enormne vysokého počtu nevybavených vecí aj v súdnom oddelení vo veci konajúceho sudcu Mgr. F. Č., ktorá je objektívnym dôvodom nemožnosti priebežnejšieho konania k namietanej veci. »

Z obsahu sťažnosti a k nej priložených písomností, z vyjadrení účastníkov a z vyžiadaného spisu ústavný súd vo veci okresného súdu sp. zn. 28 C 549/02 (pôvodne Obvodného súdu Košice 2 vedeného pod sp. zn. 20 C 84/95) zistil nasledovný skutkový stav:

Dňa 23. januára 1995 doručil sťažovateľ okresnému súdu žalobu o zaplatenie náhrady mzdy za obdobie od 10. januára 1994 až do doby platného rozviazania pracovného pomeru, 31. januára 1996 okresný súd vyzval žalovaného, aby mu doručil doklad o priemernom mesačnom zárobku sťažovateľa. Tento doklad žalovaný doručil 6. marca 1996. Dňa 26. marca 1996 okresný súd určil termín pojednávania na 29. máj 1996 a vyzval žalovaného, aby sa vyjadril k žalobe, vyjadrenie bolo súdu doručené 13. mája 1996. Pojednávanie konané 29. mája 1996 bolo odročené na neurčito z dôvodu neprítomnosti

žalovaného a za účelom doručenia dokladov, pričom táto povinnosť bola uložená sťažovateľovi. Dňa 1. júla 1996 okresný súd určil termín pojednávania na 9. október 1996, na ktorom rozhodol o časti uplatneného nároku tak, že zaviazal žalovaného zaplatiť sťažovateľovi sumu 20 356 Sk a v prevyšujúcej časti žalobu zamietol. Rozsudok okresného súdu bol uznesením Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 13 Co 284/97 z 30. marca 1998 vo výroku, ktorým bola žaloba v prevyšujúcej časti zamietnutá, z dôvodu odvolania sťažovateľa zrušený.

Dňa 5. mája 1998 bol spis z krajského súdu doručený okresnému súdu, ktorý 3. júna 1998 určil termín pojednávania na 24. jún 1998, ktoré bolo odročené na neurčito pre neprítomnosť žalovaného a svedkov. Okresný súd 10. júla 1998 určil ďalší termín pojednávania na 29. júl 1998, ktoré bolo odročené na neurčito za účelom predloženia dôkazných prostriedkov sťažovateľom a zároveň bol sťažovateľ vyzvaný, aby okresnému súdu predložil návrh, v akej výške žiada náhradu mzdy. Dňa 7. augusta 1998 sťažovateľ doručil okresnému súdu špecifikáciu svojho návrhu. Dňa 18. novembra 1998 okresný súd určil termín pojednávania na 16. december 1998, ktoré bolo odročené z dôvodu práceneschopnosti predsedu senátu na 27. január 1999, ktoré bolo z toho istého dôvodu odročené na 24. február 1999. Na tomto pojednávaní okresný súd rozhodol tak, že zaviazal žalovaného zaplatiť žalobcovi sumu 76 674 Sk s príslušenstvom, v prevyšujúcej časti žalobu zamietol a nárok sťažovateľa na náhradu mzdy od právoplatnosti rozsudku okresného súdu zo 16. septembra 1994 sp. zn. 20 C 84/94, ktorým bolo rozhodnuté, že rozviazanie pracovného pomeru je neplatné, vylúčil na samostatné konanie. Tento rozsudok bol účastníkom doručený 29. marca 1999, v časti, v ktorej návrh sťažovateľa bol vylúčený na samostatné konanie, nebol napadnutý odvolaním a v ďalšej časti uplatneného nároku sťažovateľa sa stal právoplatným 4. júla 2002.

Nárok sťažovateľa, ktorý bol vylúčený na samostatné konanie, bol 23. decembra 2002 zapísaný do registra 28 C na okresnom súde a bola mu pridelená sp. zn. 28 C 549/02. Od tohto obdobia okresný súd vo veci určil 28. apríla 2003 termín pojednávania na 22. máj 2003, ktoré odročil za účelom špecifikácie uplatňovanej náhrady mzdy sťažovateľom, 21. júla 2003 urgoval od sťažovateľa predloženie špecifikácie uplatňovaného nároku, ktorú

sťažovateľ doručil okresnému súdu 21. júla 2003. Dňa 26. septembra 2003 túto špecifikáciu okresný súd doručil na vyjadrenie účastníkom a 7. októbra 2003 predložil spis ústavnému súdu.

II.

Sťažovateľ sa sťažnosťou domáhal vyslovenia porušenia jeho základného práva zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého „Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietrahov ...“.

Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy vychádza zo svojej ustálenej judikatúry (I. ÚS 24/03, II. ÚS 66/03, IV. ÚS 15/03), v súlade s ktorou možno za konanie (postup) súdu odstraňujúce právnu neistotu sťažovateľa v posudzovanom prípade považovať také konanie, ktoré smeruje k právoplatnému rozhodnutiu vo veci alebo k odstráneniu jeho právnej neistoty zákonom dovoľeným spôsobom. K vytvoreniu právnej istoty preto dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného štátneho orgánu.

Vzhľadom na to, že sťažovateľ si nárok na zaplatenie náhrady mzdy z neplatného rozviazania pracovného pomeru uplatnil hneď pri podaní žaloby za celé obdobie od neplatnosti rozviazania pracovného pomeru až do doby platného skončenia pracovného pomeru, teda aj nárok, ktorý bol rozsudkom okresného súdu z 24. februára 1999 vylúčený na samostatné konanie, ústavný súd hodnotil celé obdobie konania pred okresným súdom.

Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietrahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (II. ÚS 813/00) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje (1), správanie účastníka konania (2) a postup samotného súdu (3).

1. Predmetom konania pred okresným súdom je nárok na zaplatenie náhrady mzdy z neplatného rozviazania pracovného pomeru. V týchto sporoch sa používala právna úprava prijatá v Zákonníku práce (zákon č. 65/1965 Zb. v znení neskorších predpisov) a v zákone č. 1/1992 Zb. o mzde, odmene za pracovnú pohotovosť a o priemernom zárobku. Výklad a používanie tejto právnej úpravy boli a sú stabilizované v pomerne rozsiahlej judikatúre všeobecných súdov, kde je upravená metodika postupu všeobecných súdov v týchto sporoch. Z hľadiska povahy vecí považuje ústavný súd pracovnoprávne spory za spory mimoriadne citlivej povahy (II. ÚS 32/02), ktoré pripúšťajú chápanie zbytočných prietahov v prísnejšom meradle, než je to pri iných súdnych sporoch, ktoré nemajú súvis s existenčnou otázkou účastníka.

Ústavný súd konštatuje, že okresný súd vo svojom vyjadrení ani nenamietol skutkovú a právnu zložitost' danej veci.

2. Správanie účastníka konania je druhým kritériom pri rozhodovaní o tom, či v konaní pred označeným porušovateľom práva došlo k zbytočným prietahom podľa čl. 48 ods. 2 ústavy. V danom prípade ide o spor, v ktorom je každý účastník povinný postupovať podľa § 6 a § 120 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku a vyvíjať všetko úsilie na súčinnosť so súdom tak, aby súd mohol o uplatnenej ochrane rozhodnúť v súlade so zákonom. Vychádzajúc z uvedenej základnej charakteristiky sporového konania ústavný súd zistil, že sťažovateľ ako účastník konania napriek tomu, že bol aktívny a zúčastňoval sa všetkých nariadených pojednávaní, svojím konaním sčasti prispel k tomu, že konanie sa neúmerne predlžovalo. Uplatňovaný nárok nebol presne vyčíslený, čo je povinnosťou účastníka, a podľa obsahu spisu ešte ani 22. mája 2003 nebolo úplne jasné, aký je rozsah požadovaných nárokov, čo viedlo k odročeniu pojednávania. Jeho súčinnosť s okresným súdom nebola aktívna, ani keď mu bola uložená povinnosť na úpravu žalobnej žiadosti, ktorú okresnému súdu predložil až na základe jeho urgencie.

3. Tretím hodnotiacim kritériom, uplatnením ktorého ústavný súd zisťoval, či došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, bol postup okresného súdu. Vo veci žaloby sťažovateľa ústavný

súd zistil, že okresný súd vo veci urobil prvý úkon 21. augusta 1995, keď vypracoval výzvu žalobcovi na zaplatenie súdneho poplatku, hoci tento bol podľa § 4 ods. 2 písm. d) zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov od zaplatenia súdneho poplatku oslobodený (sťažovateľa na zaplatenie súdneho poplatku vyzval aj uznesením z 5. decembra 1996). Ďalší úkon vo veci urobil až 31. januára 1996 (po uplynutí jedného roka od podania žaloby), keď vyzval žalovaného, aby doručil okresnému súdu dôkazný prostriedok, pričom žalobný návrh mu doručil až úkonom z 26. marca 1996. Hoci okresný súd ďalej vo veci konal priebežne, vo veci nariad'oval pojednávanie, trikrát vo veci rozhodol, aj napriek tomu jeho konanie bolo málo efektívne a nesmerovalo k právoplatnému rozhodnutiu veci. Rozhodnutia boli v napadnutej časti odvolaním dvakrát zrušené z dôvodu nedostatočne zisteného skutkového stavu vo veci. Stav právnej neistoty účastníkov konania bol síce sčasti odstránený, ale v neprimeranej dĺžke od podania žaloby (rozhodnutie krajského súdu sp. zn. 16 Co 192/01 sa stalo právoplatným až 4. júla 2002), a sčasti nebol odstránený vôbec.

Ústavný súd zistil, že okresný súd nároku sťažovateľa, ktorý bol vylúčený na samostatné konanie 24. februára 1999, od tohto obdobia do 23. decembra 2002, keď bola veci pridelená sp. zn. 28 C 549/02, nevenoval žiadnu pozornosť, vo veci nevykonával žiadny úkon, hoci v tejto časti jeho rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť v apríli 1999. Po zapísaní veci do registra 28 C okresný súd prvý úkon vykonával až 28. apríla 2003 (hoci účastník, ktorý vystupoval v súdnom konaní ako žalovaný, bol 9. apríla 2002 z obchodného registra bez právneho nástupníctva vymazaný), keď určil termín pojednávania, ktoré aj tak odročil, pretože nemal presne určený petit návrhu. Okresný súd vo veci nekonal plynulo ani po doručení upresnenia nároku na náhradu mzdy spolu s prílohami (sťažovateľom doručené 21. júla 2003), ktoré dal na vyjadrenie žalovanému 26. septembra 2003.

Obranu okresného súdu spočívajúcu vo vysokom počte nevybavených vecí na občianskoprávnom úseku a u konajúceho sudcu ústavný súd neakceptoval.

V súlade s judikatúrou ústavného súdu nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť súdne konanie, nezabavuje štát zodpovednosti za zbytočné priet'ahy v súdnom

konaní. Námiетка okresného súdu nemá povahu okolnosti, ktorá by vylučovala alebo znižovala zodpovednosť súdu za rozhodnutie vo veci. Tieto okolnosti ústavný súd nezohľadňuje v súvislosti s pozitívnym záväzkom štátu zabezpečiť právo občana na súdne konanie bez zbytočných priet'ahov.

S poukazom na uvedené ústavný súd dospel k záveru, že v konaní vedenom na okresnom súde pod sp. zn. 28 C 549/02 bolo porušené základné právo s'ťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov zaručené v čl. 48 ods. 2 ústavy.

III.

V zmysle čl. 127 ods. 2 druhej a tretej vety ústavy ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal.

Keďže ústavný súd rozhodol, že došlo k porušeniu základného práva s'ťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, konanie nebolo dosiaľ právoplatne skončené, preto prikázal okresnému súdu, aby vo veci s'ťažovateľa konal bez zbytočných priet'ahov.

Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy a § 56 ods. 4 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie s'ťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

S'ťažovateľ požadoval za porušenie jeho označeného základného práva finančné zadosťučinenie vo výške 80 000 Sk. Svoj návrh odôvodnil tým, že stále u neho pretrváva stav právnej neistoty spôsobený nečinnosťou okresného súdu (viac ako osem rokov), keďže ochrana jeho práv nebola rýchla a účinná v súlade s ustanovením § 6 Občianskeho súdneho poriadku.

Pri určení výšky primeraného finančného zadost'učinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti, z ktorých vychádza aj Európsky súd pre ľudské práva, keď priznáva spravodlivé finančné zadost'učinenie podľa čl. 41 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu. Súčasne sa pritom riadil úvahou, že cieľom primeraného finančného zadost'učinenia je zmiernenie nemajetkovej ujmy, nie prípadná náhrada škody. Hoci ústavný súd prikázal okresnému súdu, aby v napadnutom súdnom konaní konal bez zbytočných priet'ahov, je toho názoru, že porušenie základného práva s'ťažovateľa podľa čl. 48 ods. 2 ústavy nemožno účinne odstrániť len uplatnením tejto jeho právomoci. Preto považoval za potrebné rozhodnúť aj o náhrade nemajetkovej ujmy, ktorá s'ťažovateľovi v dôsledku toho vznikla, a to priznaním primeraného finančného zadost'učinenia.

Pri jeho priznaní ústavný súd vychádzal z tej skutočnosti, že s'ťažovateľ si uplatnil nárok na ochranu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov v spore, ktorého doterajšie trvanie nemožno ničím ospravedlniť. Podľa ústavného súdu nemožno spravodlivo žiadať od s'ťažovateľa, aby čakal na výsledok súdneho sporu, v ktorom sa rieši jeho náhrada mzdy z neplatného rozviazania pracovného pomeru, do obdobia platne ukončeného pracovného pomeru takmer 9 rokov. S'ťažovateľ oprávnene z takéhoto postupu okresného súdu pociťuje krivdu a beznádej. Ústavný súd i napriek tomu, že konanie s'ťažovateľa nebolo v každom štádiu konania pred okresným súdom úplne súčinnosťné, vychádzal z pohľadu s'ťažovateľa na celú situáciu, ako aj z princípov spravodlivosti a zo spôsobu zavŕšenia ochrany základných práv každej oprávnenej osoby. Ústavný súd preto dospel k záveru, že primerané finančné zadost'učinenie vo výške 50 000 Sk (slovom Päťdesiat tisíc slovenských korún), ktoré je okresný súd povinný zaplatiť v súlade s výrokom tohto nálezu, je primeranou satisfakciou spojenou s porušením základného práva s'ťažovateľa.

Podľa § 31a zákona o ústavnom súde a § 151 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku ústavný súd rozhodol aj o úhrade trov konania s'ťažovateľa, ktoré mu vznikli v dôsledku právneho zastúpenia pred ústavným súdom advokátom JUDr. J. M.. Ústavný súd priznal s'ťažovateľovi (§ 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde) úhradu trov konania vo výške 8 796 Sk

(slovom Osemtisícšesťdesiatšesť slovenských korún) z dôvodu trov jeho zastúpenia. Ústavný súd priznal právnenému zástupcovi úhradu za dva úkony právnej služby (príprava a prevzatie vecí, písomné vyhotovenie sťažnosti), pričom náhradu za jeden úkon právnej služby priznal vo výške 4 270 Sk (základom pre výpočet výšky náhrady za úkon právnej služby bola nominálna mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky v prvom polroku 2002 vo výške 12 811 Sk).

Ďalej ústavný súd priznal právnenému zástupcovi sťažovateľa dvakrát náhradu režijného paušálu po 128 Sk [§ 1 ods. 3, § 13 ods. 8, § 16 ods. 1 písm. a) a c) a ods. 4 a § 25 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 163/2002 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb].

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 5. decembra 2003